

■ На паліцах

Кнігі шукаюць чытачоў

45 ГАДОЎ У ТВОРЧЫМ ЛЁСЕ «МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ»

Фота Кастюса ДРОБАВА.

Многія кнігі беларускіх пісьменнікаў-класікаў і сучаснікаў прыйшлі да нашага чытача менавіта дзякуючы выдавецтву «Мастацкая літаратура». Ужо ў самой яго назве сфармулявана асноўная канцэпцыя працы, скіраванасць на падбор твораў, што маюць выйсьці кнігамі. Не так даўно выдавецтва адзначыла 45-годдзе, таму, каб даведацца пра пэўныя вынікі, прынцыпы дзейнасці ўстановы, а таксама планы на будучыню, наш карэспандэнт завітала да дырэктара «Мастацкай літаратуры» Аляся БАДАКА.

— За час свайго існавання «Мастацкая літаратура» стала выдавецтвам, якое працуе і на сучасны літаратурны працэс, і на беларускую класіку. Гэта прырыцывае пазіцыя?

— Гэта традыцыя, закладзеная якраз 45 гадоў таму. Паглядзіце, чые кнігі выйшлі ў першы год пасля з'яўлення нашага выдавецтва: Янкі Купалы, Якуба Коласа, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, а разам з імі — і тады зусім яшчэ малады Аляся Жука, Уладзіміра Дзюбы... У 1972-м выйшлі першыя тамы збораў твораў Якуба Коласа і Кузьмы Чорнага. Без выдання аўтарскіх шматтомнікаў сёння ўжо нельга ўявіць «Мастацкую літаратуру». Заключылі выдаваць 23-томны Збор твораў Івана Шамякіна. Сёлета павінны выйсьці апошнія кнігі дзесяцітомніка Івана Навуменкі. Ідзе работа над чарговымі тамамі 25-томніка Уладзіміра Караткевіча.

— Разам з класікай вы звяртаецеся да твораў маладых аўтараў і сёння?

— Увага да маладых — сапраўды наша прырыцывае пазіцыя. Мы, разам з Міністэрствам інфармацыі і Выдавецкім домам «Звязда», — арганізатары кон-

курсу маладых літаратараў. І менавіта мы выступілі з ініцыятывай па яго выніках выдаваць зборнік-альманах найлепшых твораў. Дарэчы, нагадаю, што з 1 сакавіка пачаўся новы адлік гэтага конкурсу і запрашаю маладых паэтаў і празаікаў паўдзельнічаць у ім.

«Кожны геніяльны ці проста выдатны твор — гэта вельмі часта парушэнне пэўных крытэрыяў, творчая спрэчка са, здавалася б, непарушнымі традыцыямі».

— Заўважыла, што вы не баіцеся эксперыменту з мастацкім аздабленнем кніг...

— Я вельмі рады, што ў выдавецтве працуюць як маладыя мастакі, так і сталыя. Маладыя больш любяць эксперыментавалі, і ў іх для гэтага ёсць усе ўмовы. У выніку выходзяць кнігі, якія асабліва падабаюцца моладзі. Сталыя мастакі прытрымліваюцца традыцый, але ж тое можна сказаць і пра многіх нашых пісьменнікаў, і пра чытачоў.

Галоўнае ж, што і маладыя, і сталыя вельмі паважліва ставяцца да працы адно аднаго, бо яны прафесіяналы. Не выпадкова штогод нашы кнігі становяцца пераможцамі як на нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі», так і на міжнародных конкурсах такога кшталту.

— За 45 гадоў што змянілася ў арганізацыі работы выдавецтва, сістэме распаўсюджвання кніг?

— Сёння мала выдаць добрую кнігу. На рынку вельмі багаты выбар для чытача. Таму нельга працаваць, адказваючы толькі за сваю дзялянку. Некалі быў вельмі папулярны маналог Аркадзя Райкіна «Хто пашыў касцюм?» Яго герой казаў: «Асабіста я прышываю гузікі. Да гузікаў прэтэнзіі ёсць?»

Каб кніга хутчэй прадалася, нельга адказваць толькі за свае «гузікі». Хтосьці любіць і ўмее выступаць, рэкламуючы нашы выданні. Хтосьці часта бывае ў сацыяльных сетках, мае там свае старонкі, вядзе блогі і — таксама рэкламуе кнігі «Мастацкай літаратуры». Я часта паўтараю, што мы перажывём любыя крызісы, калі будзем адной камандай. Раней чытачы шукалі кнігі, цяпер кнігі шукаюць чытачоў. Але гэтыя чытачы ёсць! Мы актыўна супрацоўнічаем і з бібліятэкамі, і з «Белкнігай» і з «Белсаюздрукам», і з прыватнымі кнігарнямі. Часта бываем у навучальных установах. Найбольшы эфект атрымліваецца, калі разам з выдаўцамі ў такія ўстановы прыходзяць нашы аўтары.

— Як стаць аўтарам, чья кніга мае шанц пабачыць свет у «Мастацкай літаратуры»?

— Літаратурная творчасць — гэта вельмі індывідуальная справа, і тут вельмі цяжка гаварыць пра нейкія агульныя крытэрыі. Цяжка хоць бы таму, што кожны геніяльны ці проста выдатны твор — гэта вельмі часта парушэнне пэўных крытэрыяў, творчая спрэчка са, здавалася б, непарушымі традыцыямі. Зразумела, адметныя творы — гэта не бліны, якія можна пячы штораціцы, але ў любым выпадку аўтару трэба імкнуцца знаходзіць нешта новае, свежае ў літаратуры. А ў якім жанры — гэта абсалютна не важна.

«Каб кніга хутчэй прадалася, нельга адказваць толькі за свае «гузікі»».

— Якія самыя знаковыя серыі і кнігі, што выйшлі ў «Мастацкай» апошнім часам, можаце згадаць?

— Мы вельмі ганарымся серыяй «Залатая калекцыя беларускай літаратуры», для якой адбіраюцца найлепшыя творы беларускага прыгожага пісьменства за шмат стагоддзяў яго існавання. Гэта наш сумесны праект з Інстытутам літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі. Здавалася б, не так даўно пачала выходзіць серыя «Жыццё знакамітых

людзей Беларусі», а на сённяшні дзень ужо маем 15 тамоў. Апошнія па часе выдання — кнігі пра Уладзіміра Мулявіна, Кузьму Чорнага і Марыю Захарэвіч. Вельмі нечаканым для многіх аказалася выданне «Францыск Скарына. Мае найбольшае сама». Гэта кніга перастваэрэння Аляся Разанава, крыніцай якіх паслужылі прадмовы Францыска Скарыны да кнігі Бібліі.

— Пасля святкавання юбілею работа выдавецтва працягваецца. Што ў планах «Мастацкай літаратуры»?

— З неярпеннем чакаю першую кнігу з новай серыі «Сто вершаў». У яе Віктар Шніп, як укладальнік, адабраў менавіта сто вершаў Міхася Стральцова. Гэта не проста чарговы томік да чарговага юбілею нашага класіка. Згаданая серыя — можна сказаць, наш сумесны праект з Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі. У кожнай кнізе будзе змешчана шмат рэпрадукцый карцін нашых мастакоў, па сваёй вобразнасці блізкіх да паэтычных твораў, змешчаных у ёй. Спадзяюся, парадую чытачоў новымі цікавымі кнігамі, прысвечанымі 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, якія прэзентуем на Дні беларускага пісьменства ў Палацку.

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@zviazda.by

■ У закрытай прасторы

ВЫРАТАВАННЫЯ ІКОНЫ БУДЫЗМУ

Сталічная галерэя «Дом карцін» зноў прапануе ўбачыць нешта незвычайнае. Толькі скончылася хуліганская выстаўка «Я Манэ, Я Шышкін, Я Малевіч», у якой змог паўдзельнічаць кожны ахвотны, а залы галерэі ўжо напоўніліся будыйскім жывапісам і скульптурай XVIII—XIX стагоддзяў. Экспазіцыя «Шлях у Шамбалу» з інтрыгуючымі суправаджальнымі каментарыямі «іконы будызму з агня камунізму» і «выратаваныя каштоўнасці Тыбета» складалася з прыватнай калекцыі, якая збіралася каля трыццаці гадоў. Натуральна, некаторыя экспанаты — хоць можна сказаць, што адносна гэта датычыцца ўсіх, — былі выратаваны ад знішчэння ў закінутых храмах падчас савецкага непрыманна рэлігій. Так што ў «Доме карцін» можна ўбачыць не проста сакральныя экспанаты, але рэчы, кожная з якіх мае свой дзіўны шлях да мадэрновай галерэі XXI стагоддзя. Некаторыя нават захавалі на сабе сляды ад дыму будыйскіх храмаў.

Не толькі касцёлы і цэрквы пацярпелі ад камуністычных прэтэнзій: у складзе Савецкага Саюза былі і спрадвечна будыйскія тэрыторыі — Бурація, Калмыкія і Тува. Сяргей Высоцкі, з калекцыі якога складаецца «Шлях у Шамбалу», прызнаўся, што большасць яго знаходак прывезеныя з Бураціі. Праўда, перш чым трапіць у Бурацію, як удакладняе куратарка галерэі «Дом карцін» Вольга Кліп, экспанаты пабывалі ў Манголіі, Кітаі, Тыбеце і Непале.

«Калі яшчэ ў 1980-х гадах я захапіўся ўсходняй філасофіяй, мне захацелася набыць для інтэр'ера статуэтку, — расказвае Сяргей Высоцкі. — Гады два я не мог яе знайсці: гэта аказалася складана, антыкварнага рынку не было, я шукаў па клубах калекцыянераў. А потым раз — і нека адна за адной да мяне трапіла некалькі статуэтак. Я іх паставіў, і мне захацелася яшчэ».

Галоўным і неаспрэчным матывам убачыць выстаўку з'яўляецца экзатычнасць малавядомай для звычайнага наведвальніка культуры будызму і ўсходняй культуры ўвогуле.

Так калекцыя і атрымалася, я папайню яе да гэтых часоў. Калекцыянаванне — гэта ні з чым не параўнальны азарт палявання за рэдкасцямі. Калі ўсё ўпіраецца ў грошы — гэта не цікава. Цікава — здабыць!..»

Галоўным і неаспрэчным матывам убачыць выстаўку з'яўляецца экзатычнасць малавядомай для звычайнага наведвальніка культуры будызму і ўсходняй культуры ўвогуле. Тая ж прычына заахоўвае тых, хто ўжо захапіўся ўсходняй філасофіяй. Будызм, між іншым, — з трох сусветных рэлігій старэйшая за хрысціянства і тым больш за іслам. Тут у спецыяльных практыках — медытацыях дзеля пазнання сапраўднай прыроды розуму — выкарыстоўваюцца жывапісныя і скульптурныя іконы. Жывапісныя называюцца танкамі. Яны ўяўляюць сабой палатно з загрунтаванай сумессю мелу і жывёльнага клею часткай, на якой з прытрымліваннем прапорцый выкананы роспіс клеевымі фарбамі. Танкі і складаюць аснову выставы «Шлях у Шамбалу».

Апроч уласна Буды Шак'ямуні тут адлюстроўваюцца іншыя персанажы будыйскага пантэона, якія налічвае больш за дзесяць тысяч бостваў. Таму можна ўявіць сабе разнастайнасць выяў: каб у іх крыху сарыентавацца, 14, 21, 28 сакавіка і 4 красавіка можна трапіць на экскурсію па «Шляху ў Шамбалу», якую правядзе ўсходазнавец, навуковы супрацоўнік Нацыянальнага мастацкага музея і куратар выстаўкі Мікіта Моніч.

«У гэтай выстаўцы сышліся тры значныя складнікі, — каментуе Мікіта Моніч. — Першым з'яўляецца прыватная калекцыя, бо паглядзець на рэчы, што належаць аднаму чалавеку, у адрозненне ад музейнай экспазіцыі, даводзіцца надзвычай рэдка. Адпаведна, «Шлях у Шамбалу» дае выдатную магчымасць, і, я спадзяюся, гэта стане пэўным сігналам для ўладальнікаў калекцыі мастацтва, каб яны імкнуліся паказваць іх публіцы. Другі момант — выстаўка праводзіцца ў галерэі, якая нібыта павінна займацца продажам мастацтва. «Дом карцін», не здымаючы гэтай функцыі (некаторыя рэчы з экспазіцыі можна набыць), працуе ў першую чаргу як высокага ўзроўню выставачная прастора. Трэці пункт — гэта мастацтва будызму, якім мы не разбалаваныя».

Фота Кастюса ДРОБАВА.

Тым не менш я бачу добрую тэндэнцыю, бо некаторы час таму ў Нацыянальным мастацкім музеі адбылася найвыдатнейшая выстаўка «Шэдэўры мастацтва будызму» з фондаў Дзяржаўнага Эрмітажа. «Шлях у Шамбалу», такім чынам, — гэта працяг знаёмства мінскай публікі з мастацтвам Усходу і ў прыватнасці будызму».

Разгледзець будыйскія аб'екты пакланення і адпаведна крыху пазнаёміцца, паглыбіцца, даведацца пра будызм можна ў «Доме карцін» да 16 красавіка.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.
katsyalovich@zviazda.by

